

Duincursussen

PETER VAN DEN BERG

Duincursussen: misschien heeft u er al van gehoord, misschien heeft u er zelfs al een gevolgd. De IVN (Vereniging voor Natuur en Milieu-educatie) en de KNNV (Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging) geven Voor- en Najaarsduincursussen. Aanvankelijk alleen in Leiden; Haarlem volgde en ook Zoetermeer heeft in 1999 een duincursus gegeven. Hier een impressie van de cursussen.

Talrijk is het aantal soorten vogels en zoogdieren in het duin. Nog talrijker het aantal soorten planten. Helemaal veelsoortig is het aantal paddestoelen en insecten. En over elk van die soorten valt veel te vertellen. Bijvoorbeeld over hun onderlinge relaties. Of over het gebruik van een soort door de kustbewoner. Op de duincursussen kan hieruit ruim gekozen worden. Sommige soorten trekken erg de aandacht: die krijgen ze dan ook op de cursus. Andere soorten hebben onverwachte eigenschappen: dat is leuk voor de cursisten. En zonder een soort te kennen kan je soms al aardig wat vertellen over wat je ziet.

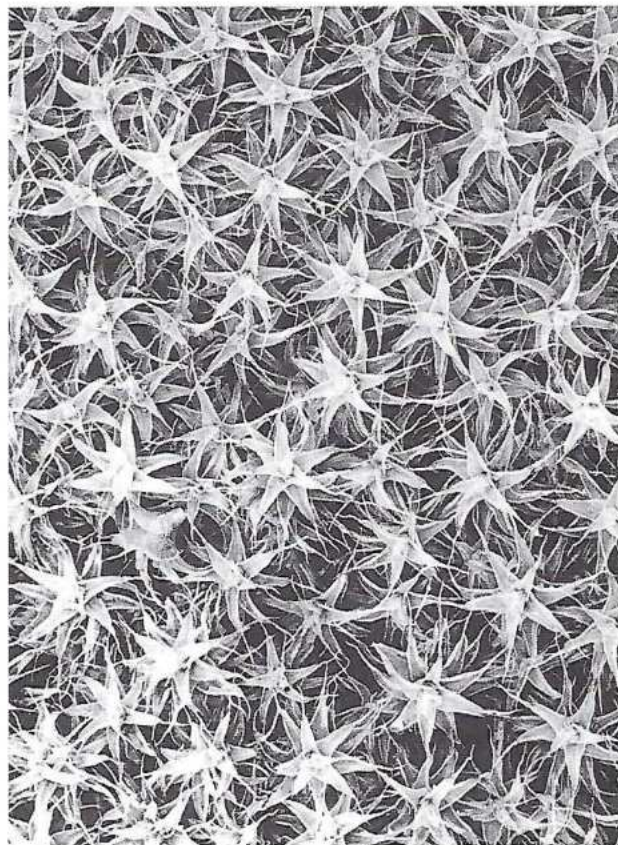
Notenkraker

Een cursusavond bestaat doorgaans uit een dialyzing, gevolgd door enkele practica. Een practicumonderwerp in Leiden is de snavelvorm. Stelt u zich voor: op tafel een tiental vogelschedels, op tafel ook een tiental gebruiksvoorwerpen, zoals een notenkraker (echte, geen vogel), een zeeffe en een pincet. Zoek de overeenkomsten. Die zijn er, want voor een vogel is zijn snavel een handig instrument. Een stevige snavel als die van een mus past natuurlijk bij een belangrijk gebruik ervan: het kraken van zaden. Sommige vogels zeven met hun snavel allerlei eetbaars uit het water. Hun snavel vertoont dan ook overeenkomsten met een theezeef. Denk aan de slobbeend. Een priem past bij een reigersnavel. Kortom, cursisten kunnen door een beetje nadenken en goed kijken al heel wat van vogels te weten komen zonder ook maar een vogel te kunnen herkennen. Ook cursisten die vooraf al veel vogelkennis hebben, krijgen nieuwe inzichten. En dat alles in dertig luttele minuten.

Zand

Het is toch wel een kenmerk van de duincur-

sussen, dat de inhoud voor een belangrijk deel bepaald wordt door wat de cursusleiders weten en aardig en belangrijk vinden. Het verzinnen van nieuwe en zinnige practicumonderdelen is echt leuk. Zelf heb ik twee onderdelen bedacht. Op de eerste avond staat het ontstaan van de duinen op het programma. Duinen bestaan uit zand. Dat kan natuurlijk "grondig" onderzocht worden. Zo verzamelde ik zand uit verschillende duingebieden. Op het practicum staan op een tafel zo'n vijftien soorten, verder liggen er wat loepjes. Ik liet dit op eenvoudige wijze bekijken en onderzoeken. Elk strand of duin lijkt zijn eigen zand te hebben. De korrelgrootte varieert, de hoeveelheid humus ook, zo ook de kleur, vorm en homogeniteit en het kalkgehalte. Natuurlijk laat ik ook het zand met een zuur testen: bruist het hard, dan is het zand kalkrijk; gebeurt er niets, dan komt het zand uit de Oude Duinen of het is afkomstig uit gebieden benoorden Bergen aan Zee. Ook de druppelproef is interessant: een druppel water zakt onmiddellijk weg in strandzand, maar blijft als bolletje op humusrijk duinzand liggen.

Droogteplanten

Een ander practicumonderdeel heeft te maken met de aanpassingen van duinplanten aan de droogte. Ja, de duinen zijn behoorlijk droog als het niet regent. Water zakt er immers gemakkelijker in weg dan in klei of veen. De eenvoudigste aanpassing is het zeer vroeg in bloei en zaad komen van eenjarige. Als zaadje overleeft zo'n soort de droogste zomers moeiteloos. Zulke planten worden winterannuëllen genoemd. Andere mogelijkheden om droogte te weerstaan, zijn lange wortels (naar het grondwater), sterk geveerde en kleine bladeren (minder verdamping), donzige bladeren (idem), opkrullende bladeren zoals bij helm (idem), en zo nog een tiental verschillende aanpassingen. Leg een Duinpaardebloem naast een paardebloem uit het plantsoen en zoek de verschillen. Aan velen bekend is de aanpassing van het Duinsterretje. Dit mosje is gewoonlijk bruin en onopvallend. Het lijkt dood. Maar bij het eerste het beste buitje (of bij nevel) zuigt het zich direct vol met water, draait zich uit zijn mummievorm en toont zijn frisgroene kleur. Dat alles binnen de minuut. Door op een excursie water mee te nemen wordt de rondleider een topgoochelaar.

Het duinsterretje zuigt zich bij het eerste het beste buitje direct vol met water, draait zich uit zijn mummievorm en toont zijn frisgroene kleur (foto: Ruth van Crevel).

Over de dialezingen zal ik kort zijn: bijna iedere lezer van Duin zal wel eens een diale-

zing over een natuuronderwerp bijgewoond hebben. Deze lezingen zijn vergelijkbaar. Wel zijn ze ingekaderd in de hele cursus en sluit daardoor alles beter op elkaar aan.

Om de mensen echt van de duinen te kunnen laten proeven, worden de avonden gevolgd door excursies, in Leiden meest op de zaterdagmorgen na de cursusavond. Deze excursies hebben steeds betrekking op het thema van de avond. Om zo veel mogelijke gebieden te leren kennen is deze wandeling steeds in een ander duingebied, wel enigszins in de omgeving. In totaal bestaat een cursus uit drie tot vijf avonden en evenveel excursies.

Heeft u belangstelling?

Misschien bent u aangestoken door dit artikel en wilt u zelf een cursus volgen. De najaarscursus(sen) zullen al begonnen zijn. Wilt u een cursus volgen, kijk dan in de plaatselijke krantjes. Cursussen buiten uw omgeving kunt u, zo is onze ervaring, beter niet volgen. Sommige excursies beginnen immers 's morgens heel vroeg.

Het is belangrijk dat een grotere groep afweet van wat er zich aan leven afspeelt in de duingebieden. Het zou mooi zijn als er meer duincursussen gegeven zouden worden. Groepen die geregeld duinexcursies houden kunnen aan de

Een cursusavond in Leiden (foto: Harm Heddema).

deelnemers vragen of zij interesse hebben in een cursus. Het is eigenlijk vreemd dat (voor zover ons bekend) er geen cursussen gehouden worden in de omgeving van bij voorbeeld Den Haag, terwijl er zoveel aardigs te vertellen is. Maar let wel: voor zo'n cursus is wel een enthousiaste en deskundige groep nodig! Niet iedereen hoeft alles te weten. De onderwerpen kunnen, zoals al aangestipt, immers afhangen van de kennis en belangstelling van wie de cursus geven.

Mocht u behoefte hebben een duincursus op te zetten of te volgen in uw regio, neem dan contact op met Henk Wijkhuisen van Stichting Duinbehoud (071-5160492). Wellicht kan er gezamenlijk een duincursus opgezet worden.